

Relotge sense busques - Carson McCullers

Nascuda a Geòrgia el 1917 en una família de tradició confederada, Lula Carson Smith es va establir aviat a Nova York, però els escenaris que poblen la seva obra són els de la infantesa. Es va casar dues vegades amb un escriptor que va acabar suïcidant-se, Reeves McCullers, del qual va adoptar el cognom. La vida de Carson McCullers va estar marcada per la malaltia i el dolor, amb prou feines mitigats per l'enyorança. Va practicar tots els gèneres literaris, però és coneguda sobretot per la prosa. Algunes de les seves novel·les han estat adaptades al cinema: John Huston va estrenar *Reflexos en un ull daurat* el 1967, un mes després de la mort de l'autora. La van seguir *El cor és un caçador solitari* i *La balada del cafè trist*, entre d'altres.

Relotge sense busques, publicada el 1961, és la seva última novel·la, escrita a raó d'una pàgina per dia en un estat de paràlisi progressiva. Situada a Milan, un llogaret del Sud, narra les vides entrelaçades de quatre personatges. El principal és el jutge Fox Clane, un ancià que ofega en whisky i política la pèrdua de la dona, del fill i de la jove. Un dels seus amics és el farmacèutic T. J. Malone, un home de mitjana edat que acaba de saber que s'està morint de leucèmia. Els altres dos personatges són joves relacionats amb el jutge: el nebot que comença a dubtar de la bondat ideològica de l'oncle, i el mulat orfe que li fa de secretari i que explica mentides amb tanta convicció que acaba creient-se-les. Els interessos dels quatre personatges no són confluents, de manera que a les seves converses imperen els malentesos. Un aspira a sotmetre el passat a una recuperació selectiva. Un altre simplement vol conèixer la part de la seva vida que li ha estat ocultada. Un tercer personatge s'ha acostumat a fabricar-se un passat a la mida dels seus somnis. L'últim és el que s'ha proposat una feina més difícil, ja que aspira a contemplar el passat sense prejudicis. Les relacions entre els personatges varien en cadascun dels catorze capítols. En els primers, n'apareixen tan sols dos. De mica en mica les relacions es van complicant, i en els capítols centrals i en els finals són tots quatre els que entren en contacte, en una espiral de connexions que ve a ser una plasmació del clímax.

L'estil que McCullers adopta a *Relotge sense busques* és més lleuger que en les seves obres anteriors. Som lluny d'*El cor és un caçador solitari*, publicada als vint-i-pocs anys, que resulta embafadorament explícita des del títol. En aquella primera novel·la hi apareixia el mateix univers hostil, els mateixos personatges en conflicte: de classes, de races i sobretot de relacions humanes. Hi havia també la mateixa calor

enganxosa, els capvespres al porxo en silenci, la violència més o menys continguda. Amb tot, a *Rel·lotge sense busques* s'hi aprecia una voluntat de complaure el lector, que es concreta sobretot en diàlegs tallants i memorables. Recuperem-ne un: “Digui'm, reverend, què és la vida eterna?”, pregunta Malone. El reverend no es fa pregar: “Per a mi és una extensió de la vida terrenal, però intensificada. Respon això la teva pregunta?”. Llavors arriba una bella reflexió irònica en tercera persona en transició cap a l'estil indirecte lliure: “En Malone va pensar en la grisor de la seva vida i va dubtar que es pogués intensificar gaire. Era el més enllà un tedi continu i per això ell lluitava tant per continuar viu?”.

Com l'Ivan Íltx de la novel·la homònima de Tolstoi, Malone descobreix que no ha viscut una vida digna d'aquest nom quan ja és massa tard per esmenar-la. McCullers trasllada aquesta tradició diguem-ne eslava a l'estil nord-americà, convertint el to d'homilia en gairebé un guió cinematogràfic. El que comparteixen Tolstoi i McCullers és la certesa que la frontera entre la vida i la mort no es pot reduir al resultat d'un electrocardiograma. El moment en què ens adonem de la fi de l'entesa amb un ésser estimat, posem per cas, pot ser també una forma de la mort. O bé, a l'inrevés, la mort pot ser transcendida pels vius, com creu el jutge Clane: “¿Com poden els morts ser morts de debò si encara em caminen dins el cor?”. És el mateix personatge que aspira a recuperar els vells bitllets de la Confederació. No es tracta només d'una redempció econòmica, sinó d'una redempció social: es tracta de salvar el passat —una porció selecta del passat—, de ressuscitar-lo, de rescatar-lo de la derrota i de l'oblit.

El que agraeix més el lector de *Rel·lotge sense busques* és la convincent facilitat amb què Carson McCullers s'introdueix en la ment de tots els personatges, tant si és l'ancià ambiciós com el jove indolent: el dubte i la convicció, la por i l'orgull, són retratats amb la mateixa versemblança. Ara que l'autobiografia amb prou feines dissimulada --és a dir, amb un únic punt de vista, ni que sigui mesquí— sembla el *mainstream* comercial, el lector agraeix el domini que mostra Carson McCullers d'aquella vella virtut literària anomenada compassió, que els psicòlegs han rebatejat amb un nom tan poc suggerent com empatia. Tots els protagonistes són comprensibles, fins i tot els que es capturen amb rampells més aviat repugnants. Al capdavant, els millors personatges dels millors llibres són heterònims de l'autor: sorgits, no de la investigació sinó de la introspecció, que és l'àmbit propi de la literatura.